

XALQARO NORDIK UNIVERSITETI

**«O‘ZBEKISTON — 2030” STRATEGIYASINI
AMALGA OSHIRISH YO‘NALISHLARI VA
ISTIQBOLLARI YOSHLAR NIGOHIDA»
MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYA**

Toshkent – 2024

I SHUBA

Qahramonova S. O'. Oliy o'quv yurtlarida ta'lim tizimining ilmiy va innovatsion jarayonlar bilan uzviylikini ta'minlash..... 10

Sobirxo'jayev X. B. Ta'lim tizimi islohotlari, ilm-fan va innovatsiyalar sohasidagi islohotlarning o'ziga xos jihatlari masalalari..... 13

Homidov J. Z. Tabiiy fanlarni o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish..... 16

Qodirova N., Islomova G. U. Ta'limda innovatsion islohotlarni qo'llashning afzalliklari..... 21

Tursunov F. B. Ta'lim tizimi va ilm-fan sohasidagi islohotlarning ahamiyati..... 25

Matchonova M. M. Uchinchi renessans – ta'lim va taraqqiyot: o'tmish, bugun va kelajak..... 28

Ismoilov N.B Yoshlarga ta'lim-tarbiya berishda medita'limning o'ziga xos jihatlari..... 33

Mukhammadjonova D. Advancing society through reforms in education, science, and innovation..... 36

Baxrueva H.A., Shonazarova M. Роль коммуникативной культуры учителя в повышении качества образования..... 41

Sobirxo'jayev X. B. Ta'lim tizimi islohotlari, ilm-fan va innovatsiyalar sohasidagi islohotlarning o'ziga xos jihatlari masalalari..... 45

Jumanova Sh. I., Tojkarimova M. A. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi..... 49

Tojkarimova M. A. O'zbekistonda ta'lim sohasidagi islohotlar: inklyuziv ta'lim 53

Xalikova M. Texnologik tamaddun kontekstida axborot-ta'lim muhitini tashkil etishning bazaviy imperativlari..... 57

Pirniyazova M. K. Vitagen tajriba asosida talabalarda tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishning ustuvor tamoyillari..... 67

Maxmudova Z. M. Ta'lim tizimini taraqqiyotini davlat tomonidan qo'llab – quvvatlash..... 81

Umarov T.M. Psychological help in adjusting primary class students to school . 85

Fayzullayeva M.A. Inklyuziv ta'limda raqamli texnologiyalarning o'рни va ahamiyati..... 89

Abdukholiqova M.I. Specific characteristics of the reforms and transformation process implemented in the uzbekistan education system..... 93

TEXNOLOGIK TAMADDUN KONTEKSTIDA AXBOROT-TA'LIM MUHITINI TASHKIL ETISHNING BAZAVIY IMPERATIVLARI

Mohira Xalikova¹

¹*Toshkent shahar pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatishmilliy markazi direktori, falsafa doktori, professor v.b. professional mediator*

Annotasiya. Texnologik tamaddun va axborot jamiyatining konseptual voqeligi ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'ydi. Mazkur sharoitda shaxsni o'zgarishlarga tayyorlash, ta'limning ko'p o'lchamli ekotizim sifatida samarali yondashuvlarini ishlab chiqishni talab qiladi.

Mazkur maqola ushbu maqsadlardan kelib chiqib, XXI asrning global ijtimoiy xususiyatlariga javob beradigan ta'limning immanent definisivalari - Lifelong learning - hayot davomida ta'lim, inson resurslarini muttasil rivojlantirish, uzluksiz ta'lim, interfaol axborot-ta'lim muhitini yaratish muammolarining tahliliga bag'ishlangan. Maqolada soha rivojiga oid taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: *texnologik tamaddun, axborot jamiyati, ta'lim, kompetensiya, Lifelong learning, andragogika.*

Abstract. Conceptual reality of technological civilization and information society has set new tasks for the educational system. In this context, preparing the individual for changes requires the development of effective approaches to education as a multidimensional ecosystem.

Based on these goals, this article is devoted to the analysis of the immanent definitions of education that meet the global social characteristics of the 21st century - lifelong learning, continuous development of human resources, continuous education, and the creation of an interactive information-educational environment. The article contains suggestions and recommendations for the development of the industry.

Key words: *technological civilization, information society, education, competence, Lifelong learning, andragogy.*

Katta o'zgarishlar keladi.
Ongimiz tomonidan yaratilgan texnologiyalar
muqarrar tarzda dunyoni o'zgartiradi.
Bugun hamon bu bizga, bizning harakatlarimizga
va qarorlarimizga bog'liq".

Reymond Kursveyl [1]

Yoshlarga to'g'ri ta'lim berish
Troyani zabt etishdan muhimroqdir.

Filipp Melanxton

Barcha manfaatlar ichida eng go'zali -
yaxshi tarbiya olgan inson.

Epiktet

Ta'lim ijtimoiy konstrukt sifatida insoniyat tamaddunining barcha bosqichlarida to'plangan bilimlarni umumlashtirishga intiladi. Muvaffaqiyatli ta'limning meynstrim belgisi uning jamiyat va insoniyat taraqqiyoti talablariga javob bera olishi hisoblanadi.

Texnologik tamaddun - **global iqtisodiyot, Digital technology, raqamli ekotizimlar, biotexnologiyalar, 3D-texnologiyalar** dunyoning konseptual xususiyatini, shaxsning xatti-harakat strategiyasini o'zgartirib, yangi ijtimoiy-madaniy voqelikni shakllantirmoqda [2].

Ilmiy tadqiqotlarda zamonaviy dunyoni tavsiflashda ekspertlar **VUCA-dunyo va BANI-dunyo** atamalaridan foydalanmoqdalar. Ma'lumotlarga ko'ra, dunyodagi mavjud axborotning 90% i oxirgi 3-4 yilda paydo bo'lgan [3].

Soha tadqiqotchilarining fikriga ko'ra, tez o'zgaruvchan sharoitlarda ulg'aygan millenniallar avlodi quyidagi immanent xususiyatlarni namoyon etadi:

- juda tez qaror qabul qilish;
- iste'mol (konsyumerizasiya) kul'ti;
- tez yuqori natijalarga erishish istagi;
- sosiopatiya (ijtimoiy muloqotdan qo'rqish);
- o'yinlar formatida o'rganish;
- murakkab jumlar qurishga qodir emaslik va b.

An'anaviy, tadrijiy, chiziqli tamaddun kontekstida avlodlarning ijtimoiylashuvi katta avlod tajribasini o'zlashtirishiga uzviy bog'liq bo'lgan. Raqamli dunyo diskursi dunyoqarash, estetik did va qadriyatlar tizimi bilan bog'liq "avlodlararo uzilish"ni vujudga keltirdi. Ekspertlar tomonidan avlodlar o'rtasida nuqtai nazarlar, hayotiy qarashlar, qiziqishlar borasida keskin farqlar qayd etilmoqda. Nemis sosiologi **Karl Manngeym** shaxsning ijtimoiylashuvi katta avlod va ijtimoiy institutlar ta'sirida yuz berishini ta'kidlaydi [4].

Texnologik tamaddun va axborot jamiyatining konseptual voqeligi ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'ydi. Xususan:

- shaxsni o'zgarishlarga tayyorlash;
- ijtimoiy intellekt, ekologik madaniyat, o'z hatti-harakati va qarorlari uchun javobgarlik hissini tarkib toptirish;
- xavf-xatarlarning oldini olish;
- universal bilimlardan metapredmet kompetensiyalarga o'tish.

Zamonaviy ta'lim muassasalari o'qitish, ilmiy tadqiqot va jamiyat bilan o'zaro aloqalarni amalga oshiradigan ko'p o'lchamli ekotizim sifatida samarali yondashuvlarni ishlab chiqishni talab qiladi.

XXI asrning global ijtimoiy xususiyatlariga javob bera olishi uchun bugungi kun ta'limi qanday bo'lishi kerak?

Ta'lim sohasidagi transformasion o'zgarishlarning immanent definisyalari sifatida quyidagilarni sanab o'tish mumkin:

- *Lifelong learning - hayot davomida ta'lim (shaxsiy imkoniyatlarni muttasil rivojlantirish, uzluksiz ta'lim olish tamoyili)* [5];
- *gumanistik yondashuv: shaxs kamoloti, empatiya, umumplanetar ahamiyatga molik muammolarga e'tibor, o'z xatti-harakati va qarorlari uchun mas'uliyat va axloqiy javobgarlik hissi)* [6];
- *Web 3.0. texnologiyalar (axborot bilan ishlash ko'nikmalari);*
- *demokratlashuv (fuqarolik hamjamiyatida yashash ko'nikmalari, inson huquqlariga hurmat, gender sensitivlik);*
- *zamonaviy ta'lim, o'quv dasturlarining mazmunini innovasion jarayonlarga, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga korrelyasiyasi;*
- *interfaol axborot-ta'lim muhiti;*
- *Sustainable development (barqaror rivojlanish, ekologik madaniyat);*
- *Global citizenship (dunyoviy ong, demokratik tafakkur, global kosmopolitik muammolarga daxldorlik hissi).*

Mazkur diskursda milliy ta'lim tizimini rivojlantirish aksariyat davlatlarning asosiy manfaati va strategiyasiga aylandi.

2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida ta'lim va ilm-fanni rivojlantirish, ta'limning uzluksizligini ta'minlash, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos malakali kadrlar tayyorlash, inson resurslarini rivojlantirish, global innovasion indeksda O'zbekiston pozitsiyasini yaxshilash, tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlashning zamonaviy mexanizmlarini joriy qilish maqsadlari o'rin olgan. muhim vazifalar sifatida belgilangan [7].

Taraqqiyot shaxs va jamiyatdan eksponensial tarzda ko'payib boruvchi bilim va kompetensiyalarni talab qiladi, bu avvalo, aholining tobora keng qatlamlarini qamrab olgan ta'lim tizimini shakllantirish, shaxsning hayot davomida muttasil ta'lim olishi uchun sharoit yaratish bilan bog'liq.

Mazkur landshaft mutaxassislarining kasbiy kompetentligini oshirish, yangi metodikalar va ilg'or texnologiyalar bilan tanishtirishga xizmat qiladigan tizim – **andragogika** oldiga ham yangi talablarni qo'yimoqda [8].

Mazkur tizim sifatini oshirishda quyidagi omillar muhim rol' o'ynaydi:

- ta'limning yangi paradigmasini anglash va qabul qilish;
- kasbiy etika;
- fasilitasiya, t'yutoring, mentoring, kouching asoslarini bilish;
- ilmiy-nazariy va uslubiy tayyorgarlik;
- interfaol axborot-ta'lim muhiti;
- konseptual maqsadlarga yo'naltirilgan ta'lim kontenti.

Ta'limning yangilangan mazmuni ta'limni boshqarishni tubdan o'zgartirishni taqozo etadi.

O'z vaqtida va to'g'ri qaror qabul qila oladigan, adolatparvar, insonlarni ergashtira oladigan, resurslarni (vaqt, moliya, kadrlar, texnologik) to'g'ri taqsimlay oladigan, qat'iyatli, kuchli intuisiyaga ega, shijoatli, mulohazakor, notiq, tashabbus ko'rsata oladigan xarizmatik liderlarni shakllantirish masalasi o'ta muhim.

Muassasalar faoliyatini samarali tashkil qilishda korporativ boshqaruvning quyidagi muhim tamoyillarini faoliyatga tatbiq etish maqsadga muvofiq:

- SMART-strategiya;
- taym-menejment;
- konflikt-menejment (nizolarni boshqarish);
- risk-menejment (o'zgarishlarni boshqarish);
- KPI, faoliyat samaradorligi ko'rsatkichlari;
- boshqaruvga forsait innovasiyalarni tatbiq etish;
- HR-menejment, onbording;
- samarali networking;
- tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash.

Muallif tomonidan XXI asr axborot-ta'lim muhitini samarali tashkil etish bo'yicha quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- korporativ boshqaruvning zamonaviy mexanizmlarini joriy qilish;
- ijodiy raqobat va kasbiy motivasiyani yo'lga qo'yish, ilmiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash;
- ta'lim sohasida xalqaro hamkorlik, akademik mobillik dasturlarini yo'lga qo'yish, chet mamlakatlarning ilg'or ish tajribalarini o'rganish va faoliyatga implementasiya qilish;
- mehnat bozorini o'rganish, iqtisodiyotning real sektoridagi talabni 10-15 yil oldin forsait-prognozlash;
- xodimlarda hard skills (kasbiy-nazariy tayyorgarlik), soft skills (universal ko'nikmalar), kasbiy kompetentlikni rivojlantirish, korporativ ta'limni yo'lga qo'yish [9];
- ta'lim jarayonini BMT, UNESCO, USAID, DVV, INTEL, Cambridge, TED kabi xalqaro tashkilotlarning ta'limdagi tashabbuslari - dunyoviy ong, inson huquqlariga hurmat, shaxs ekologiyasi, gender sensitivlik, nizolarni samarali boshqarish, barqaror rivojlanish, XXI asr ko'nikmalari tamoyillari asosida tashkil etish;
- WEB 3.0. imkoniyatlaridan samarali foydalanish.

Zamonaviy ta'lim dasturlari va darsliklar **umuminsoniy muammolarga daxldorlik hissi; barqaror rivojlanish, ekologik madaniyat; inson huquqlariga hurmat, gender sensitivlik; tanqidiy tafakkur, axborotlar bilan ishlash, kommunikativ ko'nikmalar, madaniyatlararo muloqot** kabi XXI asrning bilim va ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilishi zarur.

Yo'qolib ketishi kutilayotgan kasblar (*kutubxonachi, kassir, xaydovchi, yurist, radist, shturman, buxgalter, notarius, provizor, rieltor, dispetcher*) hamda **yangi shakllanayotgan kasblar** (*bioetik, Product Owner, texnomediator, Data Scientist, 3D Engineer, neyropsixolog va b.*) transformasiyasi bilan kechadigan bunday sharoitda shaxsning o'zgarishlarga ochiqlik, kutilmagan natijalarning ehtimolini minimallashtirish kabi ko'nikmalarini rivojlantirish ahamiyatga ega.

Texnologik taraqqiyot kontekstida umuminsoniy tamaddunning hayotiyliigi, ijtimoiy tizimlarning barqarorligi, ijtimoiy institutlar (ta'lim, madaniyat, oila)

yashovchanligini ta'minlashda axborot va bilimlar jamiyatining mazkur konseptual xususiyatlaridan kelib chiqish zarur.

Ushbu jarayon XXI asrning global xususiyatlariga mos bo'lib, yashash tarzini yaxshilashga, jahon hamjamiyati hayotida faol ishtirok etishga, barqaror kelajakni ta'minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. Ray Kurzweil. The Singularity Is Near. 2006. M.: Penguin Books. - 672 s.
2. Маклюэн Г. М. Галактика Гутенберга. Сотворение человека печатной культуры. — Перевод с английского и примечания: А. Юдин. — М., 2003.
3. Xalikova M. Postindustrial tamaddun diskursida jamiyat va shaxsning konseptual muammolari //Jurnal sosial'ni x issledovaniy. – 2022. – T. 5. – №. 1.
4. Манхейм Карл. Избранное. Диагноз нашего времени. — М.: Юристъ, 1994. — 704 с.
5. Khalikova M. The Formation Of The Paradigm «Lifelong Learning» In The Conditions Of The Knowledge Society //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2023. – S. 2328-2336.
6. Xoliqova M. Lifelong Learning paradigmasi kontekstida XXI asr kompetensiyalarining dunyo ta'lim dasturlariga implementatsiyasi (kontent-tahlil) / Zamonaviy ta'lim. Ilmiy-uslubiy jurnal. №12 (109) 2021. - 9-13 b. ISSN 2181-6514.
7. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022 yildagi PF-60-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/5841063>.
8. Khalikova M. To the question of reflecting the competences of the XXI century in educational programs in discourse lifelong learning paradigms //European International Journal of Pedagogics. – 2023. – T. 3. – №. 06. – S. 20-27.
9. Халикова М. К. Компетентность как важная парадигма информационного общества //Глобальные вызовы демографическому развитию. ПИ—Екатеринбург, 2022. – 2022. – С. 267-281.